

Pranui Gudynui atminti

Ona MAŽEIKIENĖ

2009 m. gruodžio 30 d. Lietuvos dailės muziejaus, Vilniaus paveikslų galerijoje vyko Prano Gudyno (1919 12 27 – 1979 09 14) 90-mečiui skirtas vakaras. Į jubiliejinį Gudyno atminimo vakarą susirinko būrys dailininkų, dailėtyrininkų, muziejininkų, kitų jį pažinojusių ir prisimenančių žmonių. Ilgametį muziejaus direktorių, restauratorių, dailėtyrininką ir dailininką Praną Gudyną, prisiminė jo buvę mokiniai ir darbuotojai: Romualdas Budrys, Gražina Drėmaitė, Janina Lukšėnienė ir kiti, minėdami 90-ąjį jo gimtadienį. Kalbėjusieji apie buvusį savo direktorių pasakė daug gražių žodžių, dėkojo jam už pagalbą, patarimus ir už paprastą žmogišką šilumą. Atminimo vakare dalyvavusi Veronika Povilionienė padainavo Gudyno mėgtas dvi lietuvių liaudies dainas.

Prabėgo 30 metų, kai Jis iškeliavęs Amžinybėn. Jaunesniajai kartai Prano Gudyno pavardė – jau istorija. Iš tikrųjų, Pranas Gudynas į dailės, kultūros istoriją įsirašė ne vien tik savo meninės kūrybos palikimu, bet ypač Lietuvos muziejininkystei nuveiktais darbais. Mums, vyresniesiems, jį pažinojusiems Gudynas ir šiandien yra akyse gyvas, linksmas, judrus, bėgantis, skubantis, visada pilnas kūrybinių ir praktinių sumanymų žmogus – negailintis patarimo, šilto žodžio artimam, kolegai ar net mažiau pažįstamam.

Geriau pažinti Praną Gudyną man teko 1968 metais, rengiant Lietuvos istorijos ir etnografijos (dabar Lietuvos nacionalinis muziejus) muziejaus ekspoziciją. Jo žodis mums buvo be galo reikalingas ir labai svarus apginant rengiamą ekspoziciją nuo beprotiškų ideologinių reikalavimų. Tokį Praną Gudyną prisiminsiu visą gyvenimą.

P. Gudynas ir muziejus yra neatsiejami. Ne vien tik Dailės muziejui, bet, sakyčiau, apskritai; Lietuvos muziejininkystei jis atidavė trisdešimt trejus savo gyvenimo metus. Lietuvos dailės muziejuje Pranas Gudynas pradėjo dirbti 1946 metais, ką tik baigęs prof. Justino Vienožinskio studiją Vilniaus dailės institute. Iš pradžių dirbo restauratoriumi, restauravimo dirbtuvių vedėju, nuo 1949-ųjų – direktoriaus pavaduotoju, o jau nuo 1953-ųjų iki pat mirties – direktoriumi.

Gudynas anksčiau už kitus suprato ir tuo buvo tvirtai įsitikinęs, kad muziejai negali būti uždari, egzistuoti vien tik saugyklose. Jo nuomone, muziejų turtai turi būti matomi, prieinami lankytojams ir šio tikslo jis atkakliai siekė. Pirmiausia jis stengėsi, kad sandėliais paverstos bažnyčios, dvarų rūmai būtų restauruoti ir pritaikyti kultūros reikmėms. Savo energijos, atkaklumo ir sumanumo dėka jis sugebėjo Dailės muziejui gauti patalpų: restauruoti bažnyčias ir įkurti naujas ekspozicijas. 1956 metais Vilniaus arkikatedra vietoj sandėlio tapo Paveikslų galerija, kurioje vykdavo ir vargonų muzikos bei chorų koncertai. Ne be Gudyno pas-

Pranas Gudynas (1919–1979).
LDM archyvo nuotr.

tangų Palangos Tiškevičių rūmai 1963 metais virto Gintaro muziejumi. Kaip Dailės muziejaus filialas nuo 1964 metų veikė Teatro ir muzikos muziejus. Jo rūpesčiu 1967 metais Vilniaus parodų rūmai atvėrė duris lankytojams.

1970 metais Lietuvos dailės muziejaus filialai įžengė į Klaipėdą ir ten buvo atidaryta Klaipėdos paveikslų galerija, o 1973 metais – Juodkrantės miniatiūrų muziejus. Vilniuje vėrėsi naujų ekspozicijų durys: 1975 metais – Liaudies meno muziejaus ekspozicija restauruotoje Visų Šventųjų bažnyčioje, 1978 metais atidaryta Verkių rūmų ekspozicija. 1979 metais Lietuvos dailės muziejuje buvo įsteigtas Laikrodžių skyrius, vėliau išaugęs į atskirą padalinį – Klaipėdos laikrodžių muziejų. Dailės muziejui, turinčiam energingų ir gabių vadovų, dar 1973 metais buvo perduotas ir Vilniaus senasis arsenalas, kurį buvo numatyta restauruoti ir skirti Taikomojo meno muziejui. Deja, pastarųjų dviejų muziejų sumanymo įgyvendinimo sulaukti Gudynui nebuvo lemta. Jo sumanymą įgyvendino darbu tęsėjas Romualdas Budrys su savo kolegomis muziejininkais.

Pranui Gudynui rūpėjo ir ekspozicijų turinys, jų meninis apipavidalinimas.

IN THE MEMORY OF THE PAINTER, DIRECTOR OF LONG STANDING OF THE LITHUANIAN ART MUSEUM PRANAS GUDYNAS

Ona MAŽEIKIENĖ

The evening dedicated to the 90th anniversary of Pranas Gudynas (27 December 1919 – 14 September 1979) was organized on 30 December 2009 in the Vilnius Picture Gallery of the Lithuanian Art Museum. The jubilee evening brought together painters, art critics, museum workers, people who knew and remembered P. Gudynas. The director of long standing of the museum, restorer, art critic and artist Pranas Gudynas was remembered by his ex-pupils and museum workers.

P. Gudynas and the museum are inseparable. P. Gudynas devoted 32 years of his life to Lithuania's museology. He commenced his work at the Lithuanian Art Museum in 1946, soon after graduating from Prof. Justinas Vienožinskis School in Vilnius Institute of Arts. He started from the restorer's work, later was the head of the restoration workshop, in 1949 took the position of the deputy director and in 1953 was promoted to director of the museum. The Centre for Restoration of Museum Values of the Lithuanian Art Museum has been named after Pranas Gudynas.

mas. Rengiantis atidaryti Lietuvos istorijos ir etnografijos muziejaus ekspoziciją (1968 m.), Pranas Gudynas buvo muziejaus Mokslinės – metodinės ir Ekspozicijos priėmimo komisijų narys. Jis tada kalbėjo: „*Visi laukiame šio muziejaus. Iki šiol muziejai rodė popierius, dabar reikia auklėti žiūrovą skaityti istoriją per eksponatus. Ir tai labai gerai. Labai gerai išdėstyti eksponatai archeologijos skyriuje. Mastelis tarp eksponatų ir baldų parinktas vykusiai. Tik nereikia eksponuoti geometrinėmis figūromis. Vedančiuosius momentus reikėtų pabrėžti, išryškinti. [...] Pirmąsias dailės parodas reikėtų sustiprinti faktine medžiaga. Šias dienas rodyti per liaudies meną...*“ (LTSR Istorijos ir etnografijos muziejaus Mokslinės – metodinės tarybos posėdžio, įvykusio 1968 m. rugpjūčio mėn. 19 d., protokolais, LNM archyvas).

Kiekviename muziejinių susijime Gudynas reikalavo kaupti ir saugoti eksponatus, kėlė saugyklų klausimą. Nuo pastarųjų ypač priklausė eksponatų išlikimas ateinančioms kartoms. Pats būdamas restauratorius, Gudynas puikiai suprato, kad eksponatus būtina laiku konservuoti ir restauruoti. Šio klausimo sprendimui 1968 m. jis išplėtė Dailės muziejaus restauravimo dirbtuves, kurios aptarnavo ir kitus Lietuvos muziejus. Gudynas parodė savo organizacinius sugebėjimus ir 1978 metais išrūpino Oginskių rūmus (Rūdninkų g. 8), kur įsikūrė Respublikinis muziejinių vertybių konservavimo – restauravimo centras. Šis centras po įkūrėjo mirties pavadintas Prano Gudyno vardu.

Pranas Gudynas reiškėsi ir kaip menotyrininkas. Jis parašė keletą menotyros studijų: *Petras Kalpokas* (su Rimtu Kalpoku), *Petras Kalenda* (abi 1956 m.), *Vladas Eidukevičius* (1963 m.), *Vytautas Mackevičius* (1971 m.) ir kt., taip pat nemažai įžanginių straipsnių albumams bei parodų katalogams. Daug rašė muziejinkystės, dailės, kultūros klausimais periodinėje spaudoje ir ragino kitus tai daryti. „*Kas apie mus žinos, jei mes nepublikuosime savo muziejinių vertybių*“ – rašė jis. 1966 metais Lietuvos dailės muziejus pradėjo leisti iliustruotą tęstinį leidinį „Muziejai ir paminklai“ (redakcinės komisijos pirmininkas – P. Gudynas). 1966–1970 metais išėjo leidinio „Muziejai ir paminklai“ 5 knygos. Įžanginiame pirmosios knygos straipsnyje P. Gudynas rašė:

„*Muziejinkams, kultūros paminklų restauratoriams jis [leidinys] padės pasidalinti darbo patyrimu, paskelbti savo mokslinius darbus. Visuomenė, ypač inteligentija ir jaunimas, iš jo puslapių galės sužinoti apie muziejų, bei kultūros paminklų apsaugos darbus ir patys bendradarbiauti*“.

Pranui Gudynui rūpėjo muziejinių statusas, kvalifikacija, muziejinkystė kaip mokslas ir kiti klausimai, kuriuos kėlė muziejinių susijimuose. Muziejinkus tuo metu būrė klubas „Krivulė“, kurio vienas iš organizatorių ir aktyvus dalyvis buvo ir Gudynas. „Krivulės“ klubas organizavo išvykas po respublikos muziejus. Muziejinkai turėjo progą pamatyti įvairias naujai atidarytas ekspozicijas, jas aptarti, apžiūrėti muziejų saugyklas. Visa tai turėjo didelės praktinės naudos. Išvykų metu Gudynas papasakodavo apie užsienio muziejus, parodydavo skaidrių. Būdamas Tarptautinės muziejų tarybos komiteto narys korespondentas, turėjo galimybę pamatyti pasaulio muziejus, kas kitiems muziejinkams sovietmečiu buvo neįmanoma. Gaila, kad „Krivulė“, kaip valdžios nekontroliuojama organizacija, po Gudyno mirties taip pat buvo numarinta.

Be tiesioginio muziejinio darbo, Gudynas turėjo begalę kitų pareigų. Jis buvo Lietuvos dailininkų sąjungos sekretorius, Liaudies meno draugijos valdybos pirmininkas, daugelio redkolegijų, tarybų, komisijų narys. Todėl dailininkai, menotyrininkai, muziejinkai pažinojo Gudyną kaip nepaprastai energingą, sumanų, veiklų žmogų. Jis buvo visur, kur tik vyko dailės renginiai, kur buvo sprendžiami kultūros klausimai. Tačiau pirmąsias jo darbas vis gi buvo muziejus.

Gudynas buvo labai paprastas, draugiškas, jautrus ne tik kaip žmogus, bet ir kaip vadovas. Tai liudija jo paties žodžiai straipsnyje „Kaip atrasti muziejinką“, išspausdintame 1969 metų „Muziejai ir paminklai“: „*Gerai, jei muziejaus vadovas suranda būdą sudaryti geresnį darbo klimatą, pakelti darbuotojų nuotaiką [...] Dar geriau, kai moka įvertinti darbuotojo galimybes, jo nenuvertinti, o paskatinti, jei ir ne viskas kaip reikiant padaryta. Kiekvienam juk maloniau išgirsti malonų žodį. Blogiau, kai kitoks vadovas, kitoks darbo klimatas, atmosfera...*“ Tai netušti žodžiai. Žodžiai, kuriais Pranas Gudynas vadovavosi savo darbe ir tuo nusipelnė darbuotojų pagarbą.

Visi, kam teko laimėti dirbti ar tik bendrauti su Pranu Gudynu, patyrė jo nuoširdumą ir geranoriškumą. Būdamas be galo užimtas, jis neprabėgdavo pro šalį nepasakęs kolegai gero žodžio ar linkėjimo. Žmogus, kuris skleidė šviesą ir šilumą kitiems, bet netausojo savęs... Nesulaukęs 60-ties – pavargo ir atgulė amžinam poilsiui Antakalnio kapinėse. ■

Prano Gudyno atminimo vakare kalba LDM direktorius Romualdas Budrys. Andriaus Valužio nuotr.

